Spruthuset på Stocken

Strax nedanför Posthuset ligger en rödmålad byggnad med texten *Spruthuset* på dörren i långsidan, som vetter ut mot Sotestranden (Sodestranan/Soden). Detta var en gång Stockens ”brandstation”.

1910 blev Stocken ett så kallat *municipalsamhälle*[1] och fick eget ansvar för bland annat brand- och hälsovårdsfrågor[2].

Stockeborna uppförde ett mindre spruthus, där man kunde förvara slang och den handdrivna brandspruta man först hade. Huset låg ursprungligen lite längre norrut än där det står idag, Sotestranden var på den tiden ingalunda någon körbar väg utan bara en gångväg, som stockeborna efter hand själva förbättrade och breddade.[3]

Handsprutan byttes senare ut mot en mindre motorspruta, som dock ofta krånglade. Denna ersattes efter några år av en annan och större motorspruta. Spruthuset flyttades då till nuvarande läge och förlängdes för att ge plats för den nya sprutan och mer slangutrustning och inte minst för de brandhjälmar, som ”Stockens brandkår” utrustades med.

Municipalstämman på Stocken utsåg ansvariga personer, bl a en ”brandchef” på ett år, som skulle hålla brandmaterielen i ordning och öva sig i hanteringen av spruta och slang. Varje år rullades sprutan ner till Paln (bryggan där Percivals affär låg) för provkörning och service.

I slutet av 1950-talet inrättade Morlanda kommun en brandstation i Ellös med deltidsanställda brandmän och bättre utrustning. I samband därmed avvecklades verksamheten på Stocken.

Dessbättre har Stocken i ”modern tid” inte drabbats av någon förödande storbrand. Grannsamhället Hälleviksstrand drabbades däremot 1905 av en brandkatastrof, som ödelade nära nog hela bebyggelsen.

Vid årsskiftet 1959/60 upphörde Stocken att vara municipalsamhälle och ansvaret för de olika frågorna flyttades över på Morlanda kommun.

<u>En brand på Stocken</u>.

En sen och mörk augustikväll i mitten på 1950-talet gick brandlarmet på Stocken. Någon blåste upprepade gånger i det mässingshorn, som hängde i ett litet skåp med glasruta på utsidan av spruthuset.

Snart hörs ropet: ”Det brinner i en sjöbod nere i Galthamnen! ”

Budkavlen går och strax strömmar stockeborna till. Brandmaterialen hämtas snabbt fram från spruthuset, slangar kopplas, motorsprutan rullas fram och startas. Slangarna fylls med sjövatten och vattenbegjutningen påbörjas. Men efter en kort

[1] Många fiskelägen och stationssamhällen blev municipalsamhällen och fick eget ansvar för olika frågor som reglerades bland annat i *1868 års ordningsstadga, 1874 års brandstadga och hälsovårdsstadga*. Beslutande och verkställande organ var *municipalfullmäktige* (eller på mindre orter *municipalstämman*) och *municipalnämnd.*
[2] För en beskrivning av förhållandena på Stocken se kapitel 3 *Hälsovårdsfrågor och brandskydd* i Peterson-Tullberg, Om STOCKEN – förr och nu (sid.6-9). Boken finns utlagd här på Föreningen Stockens hemsida.
[3] Läs vidare i boken Om STOCKEN – förr och nu, kapitel 6 *Vägfrågor* (sid 15-17).

stund stannar motorsprutan med ett hostande! Man gör fruktlösa försök att starta den igen.

Den motorkunnige handlaren Percival Johansson tillkallas, men även han misslyckas med att få igång motorn.[4]

Snabbt springer folk hem till sig och återkommer med sina vattenspänner – sådana fanns det gott om på Stocken, eftersom vi då ännu inte hade kommunalt vatten utan hämtade dricksvatten från olika brunnar i samhället.

Flera langningskedjor bildas för att få upp släckningsvatten ur sjön till den brinnande boden. Men det räcker inte till för att kämpa ner elden.

Turligt nog är det helt vindstilla (*bleg)* den augustikvällen och elden kan begränsas till tre sjöbodar, av vilka en brinner ner helt och hållet och de bägge andra får brandskador.

En syn som etsades fast på näthinnan var när Valter Simonsson vid årorna i en eka bogserade en brinnande roddsnipa ut i augustimörkret på spegelblankt vatten i ett försök att rädda den undan förstörelse.

Den kvällen var uppståndelsen stor på Stocken.

Lantbrevbäraren Master från Råön delade ut post från spruthuset

När Anders Bernhardsson[5] 1917 blev antagen som lantbrevbärare på linjen Ellös – Stocken, beslutade Stockens municipalstämma att han skulle dela ut posten från spruthuset. Man gjorde en delbar, mindre dörr i gaveln, som vetter västerut. Anders Master öppnade den övre halvan och genom öppningen ropade han ut dagens post och adressaten kom fram och hämtade brevet. Ofta tänkte Master ut en liten vers med rim på adressatens namn som en muntration för dem som stod där och väntade på sina eventuella brev.

När vädret var otjänligt för rodd över till Råön eller timmen alltför sen, övernattade Master i spruthuset. Hans enkla liggplats bestod av tidningar och man kunde tydligt se att det fanns en sovplats här.

Vid ett tillfälle, när länsstyrelsens inspektör kom på den årliga inspektionen av brandmaterialen, upptäckte han Masters övernattningsplats bredvid brandutrustningen och fick samtidigt också klart för sig att samhällets post delades ut här.

---

[4] Det visade sig senare att topplockspackningen läckte kylvatten in i cylindrarna. Alltså ett hopplöst läge.

[5] Anders Bernhardsson kom snart att kallas för *Master*. Läs om den legendariske, skaldande och rimmande lantbrevbäraren i kapitel 14 *Lantbrevbärare och posthuset* i Peterson – Tullberg, Om STOCKEN – förr och nu. (Sid. 46-51).

Allt detta stred mot bestämmelserna och municipalstyrelsen fick en stark reprimand! Stockeborna blev nu tvungna att bygga ett särskilt litet hus för postutdelningen. Det uppfördes först på den mark, där nuvarande fastigheten Adels lid 1 (Agnes hus) ligger .

I mitten på 1930-talet flyttades posthuset till nuvarande läge och byggdes efter hand om med postfack. Men det är en helt annan historia.[6]

Spruthuset har alltså en gång bekostats och uppförts av Stockens municipalsamhälle för att möta kravet på att samhället skulle ha ett lokalt brandförsvar.

Vid tomtavstyckningen i samband med byggnation av det röda huset vid parkeringsplatsen intill Sotestranden kom spruthuset att till hälften stå på mark tillhörig den nya fastigheten. Spruthuset är ”lös egendom” tillhörig Stockens samhälle. Tidvis har Stockens vägförening använt spruthuset till förvaring av materiel.

Jan Tullberg

[6] Läs mer i artikeln *Posthuset* här på Föreningen Stockens hemsida.